

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัดเป็นองค์การที่สำคัญของพระพุทธศาสนาดัง สมเด็จพระธีรญาณมุนี กล่าวว่า “วัดเป็นเสมือนร่างกายของพระศาสนา ซึ่งต้องบำรุงรักษา ถ้าไม่มีวัดก็ไม่มีที่ตั้งศาสนาก็เป็นอยู่ยาก” วัดเป็นสถานที่พักอาศัยศึกษาพระธรรมวินัย และประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่างๆ ของพุทธบริษัทโดยทั่วไป ในอดีตที่ผ่านมาวัดเป็นสถาบันหลักของชุมชน^๑ ปัจจุบันวัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันสังคม เป็นสถานที่ของพระสงฆ์ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นสถานที่ร่มรื่น สงบ เหมาะสมแก่การบำเพ็ญสมณธรรมของพระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไป วัดเป็นสถาบันอุดมคติเพราะเป็นตัวเปลี่ยนทัศนคติพื้นฐานของมนุษย์ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม โดยการตั้งสังฆมอริยะสงฆ์ ใช้ปัญญาและกรุณาเป็นตัณหาที่มีความสะอาด และบริสุทธิ์เป็นพื้นฐาน

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่ง ที่มีพระภิกษุสงฆ์คอยให้การช่วยเหลือ ให้การบริการตามความจำเป็น ตามความต้องการแก่ประชาชนอยู่เสมอ นับว่าสถาบันนี้มีส่วนช่วยแก้ปัญหาสังคมไทยมาโดยตลอด โดยเฉพาะในชนบท ซึ่งเป็นที่รวมคนส่วนใหญ่ของประเทศไทย วัดซึ่งเป็นศูนย์กลางในชีวิตทางศาสนา และสังคม เป็นแหล่งการสมาคม เป็นที่มาแหล่งวัฒนธรรมเป็นศูนย์กลางของการดำรงชีวิตประจำวัน และเป็นสถานที่แก้ปัญหาต่างๆ ของครอบครัวไทยในชนบท^๒

บทบาทของพระสงฆ์ไทยในอดีต และปัจจุบันที่ได้รับความเชื่อถือ และเป็นที่ยื่นชมของพระพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยเฉพาะการเป็นผู้นำทางจิตใจที่มีส่วนช่วยกล่อมเกล่าจิตใจ และลักษณะนิสัยของคนไทยให้โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับบทบาทที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทยในด้านต่างๆ รวมทั้งยังรับเป็นภาระในการแก้ไขปัญหาด้านสังคม เนื่องจากพระสงฆ์เป็นบุคคลในท้องถิ่นที่ใกล้ชิดปัญหา จึงรู้ซึ่งถึงปัญหาต่าง ๆ และสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี

^๑ สมเด็จพระธีรญาณมุนี, สมเด็จพระธีรญาณมุนี, สมเด็จพระธีรญาณมุนี, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจริญการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๒๗.

^๒ วีระ เกตุหอม, “ศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท ของมหาวิทยาลัยสงฆ์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๕), หน้า ๓๒.

การจะให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนดังเช่นในอดีต จำเป็นต้องพัฒนาวัดในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์แก่ชุมชนนั้น พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุด เพราะถือกันว่า สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันทางจริยธรรม เป็นสถาบันของผู้นำทางด้านจิตใจของสังคม^๓ ในบรรดาพระสงฆ์พระภิกษุ ซึ่งเป็นผู้ที่บริหารพระศาสนา มีหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์นั้น เจ้าอาวาสเป็นพระสงฆ์ชั้นต่ำสุด และเป็นพระสงฆ์ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด พระพุทธศาสนาจะเจริญก็เพราะความเลื่อมใสของประชาชนหรือพระพุทธศาสนาจะเสื่อม ก็เพราะความไม่เลื่อมใสของประชาชน ท่านเจ้าอาวาสย่อมเป็นตัวจักรสำคัญที่สุด ในความเจริญและความเสื่อมของพระพุทธศาสนา^๔

ความสำเร็จของวัดในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนย่อมขึ้นอยู่กับการบริหารหมู่คณะหรือการปกครองดูแล ตลอดจนการแนะนำการสั่งสอนอบรมพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่มาพำนักในวัดให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในพระธรรมวินัย ปฏิบัติตนตามกฎหมายบ้านเมือง ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งและประกาศของมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดของคณะสงฆ์ไทยและปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารหมู่คณะเป็นหัวหน้าสงฆ์ในวัดก็คือ เจ้าอาวาส นั่นเอง เจ้าอาวาสจึงมีบทบาทในการเป็นผู้นำระดับท้องถิ่น ซึ่งมีความใกล้ชิดกับชาวบ้านมาก ชาวบ้านจะให้ความเคารพยกย่องว่าพระสงฆ์เป็นผู้นำทางวิญญาณของชาวบ้านทุกหมู่เหล่า เพราะผู้ที่เจ้าอาวาสได้นั้นต้องมีพรรษา ๕ ขึ้นไป เป็นผู้มีความรู้ความสามารถสมควรแก่ตำแหน่ง มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัยมีศีลจารวัตรที่น่าเคารพเลื่อมใสเป็นผู้ทรงเกียรติ เป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในท้องถิ่นนั้น^๕

เจ้าอาวาสเป็นพระสงฆ์ที่มีหน้าที่บริหารและปกครองวัด อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด พระพุทธศาสนาจะเจริญก็เพราะความเลื่อมใสของประชาชน เจ้าอาวาสย่อมเป็นตัวจักรสำคัญในความเจริญของพระพุทธศาสนา ดังนั้นการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน เจ้าอาวาสจะต้องเป็นบุคคลที่ประชาชนเคารพนับถือ เป็นที่ศรัทธาของประชาชน^๖

^๓ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๖), หน้า ๑๗.

^๔ พระธรรมวิมลโมลี, คู่มือสมภาร การปกครองวัด, (กรุงเทพมหานคร: มังกรการพิมพ์และโฆษณา, ๒๕๓๑), หน้า ๖๗.

^๕ พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล, การบริหารวัด, (กรุงเทพมหานคร: วิชั่นอาร์ต คอร์ปอเรชั่น, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๔.

^๖ พระธรรมวโรดม, การปกครองวัด, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑๘.

เมื่อเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่ต้องใช้อำนาจในการปกครองดูแลกิจการต่าง ๆ ภายในวัดการใช้ อำนาจของเจ้าอาวาสจึงต้องเป็นการกระทำโดยมีกฎหมายให้อำนาจไว้ เพื่อให้การบริหารและ ปกครองสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอำนาจของเจ้าอาวาสนั้นได้มีบัญญัติไว้ใน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ และมาตรา ๓๘ ซึ่งได้กำหนด อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ดังนี้^๓

มาตรา ๓๖ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

- (๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- (๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัด นั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- (๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- (๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

- (๑) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
- (๒) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
- (๓) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือ ให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่ง เจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของ มหาเถรสมาคม

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอ เมืองลำปาง จังหวัดลำปาง นับว่ามีบทบาทสำคัญยิ่งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการ มีบทบาทนำ เป็นหัวหน้าหน่วยงานบังคับบัญชาควบคุมพระภิกษุ สามเณรที่อยู่บังคับบัญชา แต่สภาพความเป็นจริงในปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่าบทบาทการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขต ปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง มีเจ้าคณะอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชาปกครอง คณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองลำปาง มีรองเจ้าคณะอำเภออีกสองรูปเป็นผู้ช่วยกิจการตามที่ได้รับ มอบหมายจากเจ้าคณะอำเภอ มีเลขานุการเจ้าคณะอำเภอและรองเจ้าคณะอำเภอเป็นผู้รับสนองงาน คณะสงฆ์ มีเจ้าคณะตำบลปกครองในเขตตำบลต่าง ๆ รวม ๓๓ ตำบล (ตำบลทางคณะสงฆ์) มีเลขานุการเจ้าคณะตำบลเป็นผู้รับสนองงานคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์แต่ละตำบล และมี เจ้าอาวาสปกครองวัดในเขตอำเภอเมืองลำปาง จำนวน ๑๕๖ วัด โดยแบ่งออกเป็นวัดที่ได้รับ

^๓ พระวิสุทธิกัฏฐธาดา (ประสิทธิ์ พุทธิมรฺติ), พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๘๔.

พระราชทานวิสุงคามสีมา ๑๓๔ วัด สำนักสงฆ์ ๑๐ วัด ที่พักสงฆ์ ๑๒ แห่ง^๕ ดังนั้นเจ้าอาวาสจึงมีอำนาจสูงสุดในการปกครองวัดของตนเองแต่เพียงผู้เดียว มีรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นผู้ช่วยเหลือกิจการของวัดตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส ให้ช่วยเหลือในกิจการด้านต่าง ๆ ตามความเหมาะสมเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของเจ้าอาวาส ในวัดที่มีพระภิกษุสามเณรมากจะมีรองเจ้าอาวาส ๑ รูป และผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะมีหลายรูปก็ได้ ซึ่งบางวัดก็ไม่มีรองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสจะต้องรับหน้าที่ในการแบกรับภาระในการบริหารจัดการวัดแต่เพียงผู้เดียว ตามกฎหมายตราสามัคคีฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกร^๖ ได้ให้อำนาจแก่เจ้าอาวาสในการที่จะแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกรให้มีหน้าที่เกี่ยวกับการเงินของวัด และช่วยดูแลรักษาทรัพย์สินของวัดตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส เป็นลายลักษณ์อักษร การรวมศูนย์อำนาจ เช่นนี้เกิดจากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ จึงทำให้การบริหารงานตามบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง มีความบกพร่องขาดเครื่องมือ ทีมงานและกลไก ที่จะสนองงานอื่น ๆ ให้ได้ผลนั้นเป็นไปได้ยาก ทั้งในบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ยังขาดการร่วมมือ ขาดงบประมาณ และขาดเอกภาพในการทำงานอยู่ไม่น้อยจึงทำให้พระสังฆาธิการมีงานล้นมือจึงทำให้การบริหารจัดการในส่วนที่เป็นงานของวัด และงานคณะสงฆ์เกิดความล่าช้าเนื่องจากการไม่มีการปฏิรูปโครงสร้างของคณะสงฆ์ การบริหารจัดการวัดมิได้เป็นไปในลักษณะองค์กรรวมของคณะสงฆ์ แต่จะเป็นเรื่องของเจ้าอาวาสแต่เพียงผู้เดียวซึ่งทำให้ไม่มีพลังพอที่จะทำงานได้ทุกด้าน และเกิดความบกพร่องในการดำเนินงานได้ง่าย สมาชิกในวัดและประชาชนขาดความเป็นเจ้าของวัด การทุ่มเทเพื่อการพัฒนาวัดก็ไม่เต็มที่ การบริหารนั้นนับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการปกครองอย่างยิ่งวัดที่จะมีความเจริญได้นั้นจะต้องมีระบบการบริหารจัดการที่ดี จึงจะเป็นเหตุให้วัดนั้นมีการพัฒนาทั้งในด้านศาสนวัตถุ และด้านการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรภายในวัดตลอดจนพุทธศาสนิกชนผู้ให้การอุปถัมภ์บำรุงวัดตามมรรยาธได้เงื่อนไขดังกล่าว

ดังนั้นผู้ศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผน และพัฒนาการบริหารงานของ

^๕ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองลำปาง, บัญชีสำรวจพระภิกษุสามเณร ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๕, (เอกสารอัดสำเนา)

^๖ พระวิสุทธิกัทรชาดา (ประสิทธิ์ พุทธิมรรส), พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายตราสามัคคี, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓๒.

คณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง ทั้งยังเป็นการศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผน และการพัฒนากิจการ
คณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง สืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
ตามตัวแปรอิสระได้แก่ อายุ ระยะเวลาที่อุปสมบท ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส
วุฒิการศึกษาสายสามัญ (ทางโลก) วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ประเด็นที่ศึกษาได้แก่บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ ของคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน ๖ ด้าน คือ

- ๑) ด้านการปกครอง
- ๒) ด้านการศาสนศึกษา
- ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- ๔) ด้านการเผยแผ่
- ๕) ด้านการสาธารณูปการ
- ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาวัดที่อยู่ในพื้นที่การปกครองคณะสงฆ์
อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ประกอบด้วย ๓๓ ตำบล จำนวน ๑๕๔ วัด

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการศึกษาได้แก่พระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
ซึ่งเป็นพระภิกษุ ผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ที่ได้รับการแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน ๑๕๔ รูป

๑.๓.๔ ตัวแปรที่ศึกษา

๑) ตัวแปรต้นได้แก่คุณลักษณะพื้นฐานเฉพาะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
ได้แก่ อายุ ระยะเวลาที่อุปสมบท ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส วุฒิการศึกษาสายสามัญ
(ทางโลก) วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

๒) ตัวแปรตาม การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านการปกครอง
๒. ด้านการศาสนศึกษา
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
๔. ด้านการเผยแผ่
๕. ด้านการสาธารณูปการ
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

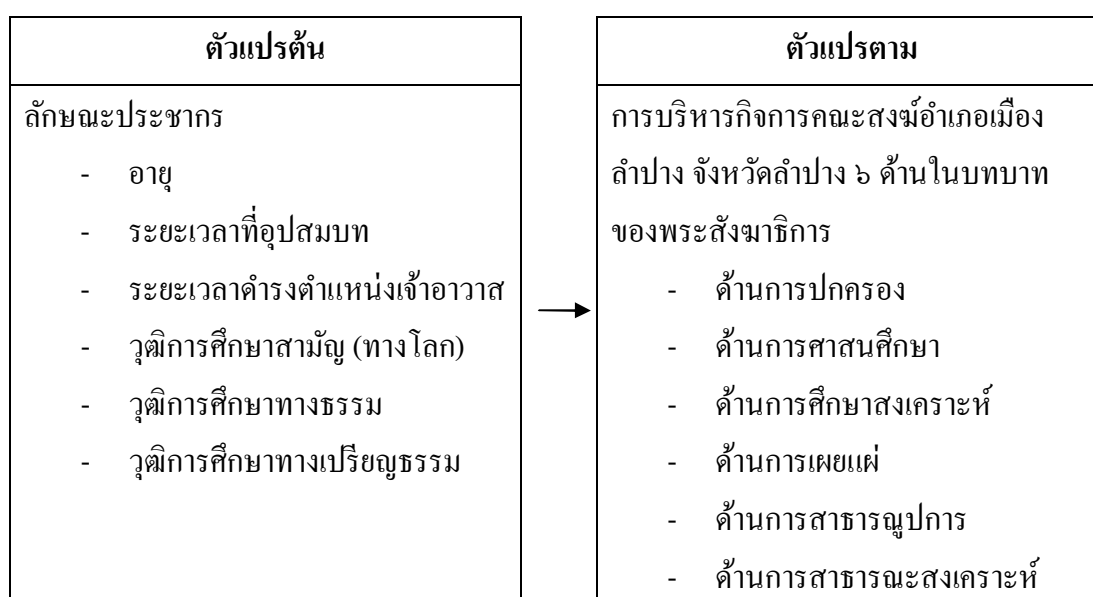
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ทราบบทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารงานคณะสงฆ์กับภารกิจทั้ง ๖ ด้าน ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

๑.๔.๒ ทราบถึงตัวแปรซึ่งเป็นข้อมูลส่วนตัวของพระสังฆาธิการที่มีผลต่อบทบาทการบริหารงานคณะสงฆ์กับภารกิจทั้ง ๖ ด้าน ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

๑.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey research) โดยศึกษาด้านคุณลักษณะพื้นฐานเฉพาะส่วนบุคคล และระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยแสดงตามภาพดังต่อไปนี้

๑.๖ สมมติฐานในการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ พระสังฆาธิการที่มีอายุแตกต่างกันจะมีบทบาทต่อการบริหารงานคณะสงฆ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระสังฆาธิการที่มีระยะเวลาอุปสมบทแตกต่างกันจะมีบทบาทต่อการบริหารงานคณะสงฆ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระสังฆาธิการที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแตกต่างกันจะมีบทบาทต่อการบริหารงานคณะสงฆ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญ (ทางโลก) ด้วยการวิเคราะห์บทบาทต่อการบริหารงานคณะสงฆ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างกันจะมีบทบาทต่อการบริหารงานคณะสงฆ์แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๖ พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมจะมีบทบาทต่อการบริหารงานคณะสงฆ์แตกต่างกัน

๑.๗ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๗.๑ **ศึกษา** หมายถึง การศึกษาในเนื้อหาที่กำหนดขึ้นเฉพาะในเรื่องบริหารกิจการของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

๑.๗.๒ **การบริหารกิจการคณะสงฆ์** หมายถึง งานที่พระสังฆาธิการในอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จะต้องดำเนินงานในการวางแผนโครงการตามภาระกิจ ๖ ด้านได้แก่

- ๑) ด้านการปกครอง
- ๒) ด้านการศาสนศึกษา
- ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- ๔) ด้านการเผยแผ่
- ๕) ด้านการสาธารณูปการ
- ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

การควบคุมดูแล และรายงานเกี่ยวกับกิจการพระศาสนาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมายและกฎระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ ของมหาเถรสมาคมและตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

๑.๗.๓ **คณะสงฆ์** หมายถึง พระสงฆ์ที่อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

๑.๗.๔ พระสังฆาธิการ หมายถึง ตำแหน่งของพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปางซึ่งกำหนดตำแหน่งในกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ซึ่งมีตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส

๑.๗.๕ การปกครอง หมายถึง การสอดส่องดูแลความเรียบร้อยให้ภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ ที่มีอยู่ในวัดปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ตามพระธรรมวินัย และคำสั่งของมหาเถรสมาคม อีกทั้งจัดระบบการบริหารกิจการภายในวัดแต่ละด้านอย่างชัดเจน

๑.๗.๖ การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร ได้เรียนยังสำนักเรียนที่วัดใกล้เคียง

๑.๗.๗ การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อาจเป็นโรงเรียนการกุศลในวัด หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ เด็กยากจนหรือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์

๑.๗.๘ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา การจัดการเกี่ยวกับการอบรมสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน การบรรยายหรือปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่าง ๆ เพื่อรักษาพิธีและวัฒนธรรมทางศาสนา และการให้ธรรมะหรือการสนทนาธรรมแก่คนในชุมชนและสังคม รวมทั้งการจัดหาอุปกรณ์การเรียนให้กับนักเรียนที่ยากจน ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนในวัด และการจัดตั้งห้องสมุดไว้ในวัด เพื่อจัดหนังสือธรรมะไว้เผยแผ่ให้ประชาชนได้ศึกษา

๑.๗.๙ การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติไว้ในวัดด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุ และศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวร และก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสม กับศาสนสมบัติที่จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

๑.๗.๑๐ การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคม โดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือสาธารณกุศล เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชนและการพัฒนาสังคมและชุมชน

๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยมุ่งศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ทั้ง ๖ ด้าน และเพื่อเปรียบเทียบบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอเมืองลำปาง

จังหวัดลำปาง ตามตัวแปรอิสระได้แก่ อายุ ระยะเวลาที่อุปสมบท ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาส วุฒิการศึกษาสายสามัญ (ทางโลก) วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม โดยใช้แบบสอบถามสำหรับพระสังฆาธิการ มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑.๘.๑ ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ตั้งประเด็นปัญหาที่ต้องการศึกษาวิจัย และกำหนดขอบเขตพื้นที่ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑.๘.๒ การสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย

๑.๘.๒.๑ ลักษณะของเครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ ๑ คุณลักษณะเฉพาะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน ๖ ข้อ ซึ่งประกอบไปด้วย อายุ ระยะเวลาที่อุปสมบท ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส วุฒิการศึกษาสามัญ (ทางโลก) วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

ตอนที่ ๒ ระดับการบริหารกิจการของพระสังฆาธิการในเขตปกครอง คณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน ๖๐ ข้อ

๑.๘.๓ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและหาคุณภาพ ตามขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสังฆาธิการกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

๒. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดและแนวทางในการสร้างข้อคำถามเป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัย โดยมีอาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์เป็นผู้ให้คำปรึกษา และตรวจสอบ

๓. นำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าความสอดคล้อง โดยใช้ค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ความครอบคลุมของเนื้อหาตลอดจนภาษาสำนวนที่ใช้ปรับปรุงแก้ไขถ้อยคำในบางข้อคำถาม

๔. แก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและการใช้ภาษา

๕. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-out) กับ พระสงฆ์ฆราวาสที่ไม่ใช่กลุ่มประชากร คือ พระสงฆ์ฆราวาสระดับเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน ๓๐ รูป

๖. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับจากกลุ่มทดลองแล้ว นำข้อมูลไปวิเคราะห์หาค่าสถิติความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ (Conbrach) ได้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .๕๐

๗. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้เก็บข้อมูลภาคสนามต่อไป

๘. นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่ออธิบายตามพันธกิจใน ๖ ด้าน

๙. สรุปและเสนอแนะการทำวิจัย

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

๑.๕.๑ ได้ทราบถึงบทบาทพระสงฆ์ฆราวาสเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน

๑.๕.๒ ได้ทราบถึงตัวแปรซึ่งเป็นข้อมูลลักษณะส่วนตัวของพระสงฆ์ฆราวาสที่มีผลต่อบทบาทการบริหารงานคณะสงฆ์กับการกิจทั้ง ๖ ด้าน ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

๑.๕.๓ ได้ทราบถึงแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสงฆ์ฆราวาสระดับเจ้าอาวาสที่มีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง และเขตอื่น ๆ ต่อไป